

ΤΟΠΙΑ ΔΡΑΜΑΤΟΥΡΓΙΑΣ

Ο μηχανισμός της πλωτής σκηνής

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη διερευνά τη σχέση της πόλης με το θέατρο, ως ένα μέσο σχεδιασμού, περιγραφής και ανάλυσης του δημόσιου αστικού τοπίου. Εστιάζοντας στην πόλη του Βόλου και στη σχέση της με το αρχαιολογικό τοπίο της αρχαίας Δημητριάδας, προτείνεται η ανάπλαση ενός τμήματος της ακτογραμμής, στα όρια των δύο πόλεων, με σχεδιαστικούς όρους δανεισμένους από το θέατρο και σεβασμό στα φυσικά χαρακτηριστικά και τα ίχνη κατοίκησης της περιοχής από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Αμφιθεατρικές δομές σχηματίζονται σε όλη την έκταση του κόλπου και μία πλωτή κυκλική σκηνή καθορίζει, με βάση το θεατρικό κείμενο, το σκηνικό φόντο. Η άρρηκτη σχέση του κατοίκου με τη θάλασσα καθόρισε την προγραμματική χρήση της περιοχής μελέτης, με τη δημιουργία χώρων που εντείνουν τη σύνδεση του ανθρώπου με το νερό. Σε μία απόπειρα προσέγγισης του αρχαιολογικού χώρου ως ένα ζωντανό τμήμα της πόλης, προτείνονται αστικές φυτεύσεις βασισμένες στον κάναβο του ρυμοτομικού συστήματος της αρχαίας πόλης και μία διαδρομή που να συνδέει το αρχαιολογικό με το σύγχρονο αστικό τοπίο. Η πόλη αντανakλώντας τις ραγδαίες αλλαγές, αναζητά μηχανισμούς να απευθυνθεί στους κατοίκους της. Και η σύγχρονη δραματουργία, βγαίνοντας από τα συμβατικά χωρικά πλαίσια της σκηνής, εισβάλλει στο δημόσιο χώρο καλώντας τον κάτοικο, ηθοποιό και ερμηνευτή, στον επαναπροσδιορισμό της τέχνης, της επικαιρότητας μα κυρίως του χώρου που βιώνουν και κατοικούν. Ο τόπος γίνεται ο «πρωταγωνιστής», σε ένα δημόσιο, αστικό θέατρο.

Student: Anastasia Dimoulaki | Supervisor: Spiros Papadopoulos

LANDSCAPES OF DRAMATURGY

The mechanism of the floating scene

ABSTRACT

This study investigates the relation between the city and the theatre, as a mean of design, analysis and description of urban space. The field of the research is a part of the waterfront, in Volos, near the archaeological landscape of ancient Dimitriada. The design and analysis of the area is based on dramatic, architectural terms. A system of amphitheatres is located in the bay and a floating, circular stage defines the background of the performance. The programmatic analysis focuses on the relation between the resident of the city and the sea and proposes the creation of public spaces and buildings which enhance its connection. Urban plantings serve as mean of revival of the archaeological space of Dimitriada. The city, as a dynamic system, reflects the sociopolitical changes and looks for different forms and mechanisms of expression. Contemporary dramaturgy has abolished the separation between performers' space and urban space, transforming spectators and residents into social observers. The theatre uses different forms of expression and exploration of urban environments that evaluate the argument that cities are "live performances" and the landscape becomes the "protagonist" of a public, urban drama.

Και όπως η μνήμη είναι συνδεδεμένη με τα γεγονότα και τους τόπους, η πόλη είναι ο 'locus' της συλλογικής μνήμης. Αυτή η σχέση ανάμεσα στο 'locus' και τους πολίτες γίνεται λοιπόν η κυρίαρχη εικόνα, η αρχιτεκτονική, το τοπίο και καθώς τα γεγονότα χαράζονται στη μνήμη, καινούρια γεγονότα συμβαίνουν στην πόλη.
A. Rossi, Η Αρχιτεκτονική της πόλης

Η μελέτη αφορά το σχεδιασμό του τόπου που θα συνδέει τα τοπία δραματουργίας: την πόλη, το νερό και το θέατρο. Η πόλη στην οποία απευθύνομαι είναι το αστικό σύνολο του σημερινού Βόλου και της αρχαίας Δημητριάδας, της οποίας είναι απότοκος. Το νερό είναι το φυσικό στοιχείο που συνδέει τις δύο πρωτεύουσες και καθόρισε τη φυσιογνωμία τους. Και το θέατρο, ως τέχνη άρρηκτα συνδεδεμένη με την πόλη και τον κάτοικό της, γίνεται το βασικό μέσο σχεδιασμού ενός νέου αστικού τοπίου.

Το αστικό τοπίο αποτελεί ένα σύνθετο αρχιτεκτόνημα, αποτέλεσμα ενός συνόλου επεμβάσεων και μετατροπών, υλικών και συμβολικών. Η πόλη φέρει τα ίχνη της ιστορικής εξέλιξης, της κατοίκησης, των φυσικών αλλαγών και της μνήμης. Η εργασία επικεντρώθηκε στην πόλη του Βόλου, τόπο με σημαντική και βαθειά στο χρόνο ιστορία, με σημάδια ιστορικών ανακατατάξεων και φυσικών γεγονότων που σχημάτισαν τη σύγχρονη εικόνα και φυσιογνωμία του. Σε μία απόπειρα διερεύνησης της εξέλιξης του Βόλου με κύριο άξονα την ακτογραμμή και τη σχέση της πόλης με το αρχαιολογικό παρελθόν της, η μελέτη επικεντρώθηκε στην είσοδο του σημερινού λιμανιού, στην περιοχή Πευκάκια.

Τα Πευκάκια, βρίσκονται στα όρια του Βόλου και του αρχαιολογικού τοπίου της Δημητριάδας. Η περιοχή διαμορφώνεται από στοιχεία της βιομηχανικής ιστορίας της πόλης, της ναυτικής και ναυπηγικής της παράδοσης, της πολιτισμικής κληρονομιάς, μέσω των αρχαιολογικών ερείπια, καθώς και το πλούσιο φυσικό σκηνικό του υδροβιότοπου της Μπουρμπουλήθρας και του πευκοδάσους που καταλήγει στη θάλασσα. Ο τόπος παραμένει κατά κύριο λόγο απρόσιτος και ανεξερεύνητος για τους κατοίκους, γεγονός που οφείλεται στην ιδιωτική χρήση του λιμανιού, την επιβαρυσμένη περιβαλλοντικά ακτή και κυρίως τη λανθασμένη κοινωνικά και εκπαιδευτικά προσέγγιση των αρχαιολογικών καταλοίπων, που τα καθιστά στοιχεία προς παρατήρηση και μονομερή γνώση και όχι ζωντανά τμήματα της πόλης.

Στόχος της πρότασης και του σχεδιασμού είναι η αναβίωση της περιοχής με σεβασμό στα φυσικά χαρακτηριστικά της και στα ίχνη της κατοίκησης της από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι σήμερα. Δίνοντας έμφαση στο νερό και τη σχέση του με τον κάτοικο της πόλης, προτείνεται ο σχεδιασμός χώρων που θα εντείνουν τη σύνδεσή τους. Η πολιτιστική κληρονομιά του τόπου και το αρχαίο θέατρο της Δημητριάδας έγιναν η αφορμή για τη δημιουργία ενός θεατρικού τοπίου στη θάλασσα. Μία κυκλική πλωτή σκηνή, όμοια με την ορχήστρα του αρχαίου ελληνικού θεάτρου, “ταξιδεύει” στο επιφάνεια του νερού κάνοντας στάσεις στις αμφιθεατρικές δομές του νέου τοπίου και ο επισκέπτης γίνεται θεατής και ερμηνευτής επιτελεστικών δράσεων με σκηνικό φόντο την αρχαία και τη σύγχρονη πόλη. Το θεατρικό κείμενο προσαρμόζεται στις “αφηγήσεις” των τοπίων, σε μία θεατρική πράξη που εντάσσεται αρμονικά στη δημόσιο χώρο. Ο τόπος γίνεται ο πρωταγωνιστής που αποκτά “φωνή” και απευθύνεται στο “κοινό”, τον επισκέπτη και τον κάτοικό του.

Κεφάλαιο 1: Πόλη μέσα στις πόλεις

“Σκέφτομαι πάντα τούτη την πρώην πρωτεύουσα, την οποία είδα για πρώτη φορά σε ταξίδι μου το Σεπτέμβριο του 1967, μη γνωρίζοντας τότε ότι κατόπιν θα έπαιζε ένα σημαντικό ρόλο στη ζωή μου.”
Peter Marzloff

Η Αρχαία Δημητριάδα

Ανιχνεύοντας τη σύγχρονη εικόνα της πόλης του Βόλου, το αστικό και φυσικό του τοπίο, εντοπίζουμε σημάδια και ίχνη μίας μακράς οικιστικής παράδοσης, ήδη, από τα προϊστορικά

χρόνια. Στον Παγασητικό κόλπο άκμασαν πόλεις και πολιτισμοί, τα ευρήματα των οποίων αποδεικνύουν τη σημαντική θέση τους στον αρχαίο ελληνικό κόσμο, ενώ η συνεχής μετατόπιση της οικιστικής δράσης ταυτίζεται με τη μεταβολή του φυσικού τοπίου της ακτογραμμής, η οποία, σε συνδυασμό με την ανθρώπινη παρέμβαση, οδήγησε στη γεωμορφολογία της σημερινής πόλης. Στην ανάπτυξη των πόλεων καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισε η σχέση με τη θάλασσα, με τη δημιουργία σημαντικών λιμανιών, που λόγω της προνομιακής, γεωγραφικά, θέσης του Παγασητικού κόλπου, λειτούργησαν ως εμπορικά και ναυπηγικά κέντρα και αποτέλεσαν τόπους μυθολογικούς, που αφηγούνται μέχρι σήμερα.

Στη χερσονήσο των Πευκακίων, στο νότιο άκρο του Βόλου, άκμασε η πολιτεία της αρχαίας Δημητριάδας, η οποία σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Peter Marzolff αποτελεί *“ένα από τα μεγαλύτερα και πιο επίκαιρα πολεοδομικά συμπλέγματα της ελληνικής αρχαιότητας”*, ενώ το βόρειο άκρο της χερσονήσου, η θέση *“Πευκάκια Μαγούλα”*, ταυτίζεται, με βάσει τις αρχαιολογικές ανασκαφές, με το λιμάνι της μυκηναϊκής πόλης της Ιωλκού. Η Δημητριάδα, ελληνιστική πόλη που ιδρύθηκε από τον Δημήτριο Πολιορκητή το 294-292 π.Χ., περικλείεται από ένα τεράστιο οχυρωματικό περίβολο, μήκους 11χλμ περίπου. Το ανάκτορο εντοπίζεται σε χαμηλό λόφο, στο κέντρο του ανατολικού τμήματος της αρχαίας πόλης και νότια του τοποθετήθηκε μία μεγάλη δημόσια πλατεία, η *“ιερή αγορά”*. Στο βραχώδη λόφο πάνω από το αρχαίο θέατρο εντοπίζεται ένα επιβλητικό, μνημειακό κτίσμα, πιθανώς μασωλείο αφιερωμένο στον ιδρυτή της πόλης. Νοτιότερα σώζονται πυλώνες του αρχαίου υδραγωγείου που μετέφερε το νερό από το Πήλιο στα Πευκάκια. Σύμφωνα με τον Marzolff, *“το εσωτερικό της πόλης ήταν όμοιο με το σημερινό Βόλο, υποταγμένο σε ένα ρυμοτομικό σχέδιο αυστηρώς ορθογώνιο, που συνέπιπτε με τις τέσσερις κύριες διευθύνσεις. Σ’ αυτό το σχήμα περιλαμβάνονταν οι ευθείς δρόμοι και μεταξύ τους κάμποσα μεγάλα οικοδομικά τετράγωνα με διαστάσεις 51x101 μ. [...] Υπολογίζω τον συνολικό πληθυσμό της πόλεως σε 25.000 κατοίκους.”* Κατά τα παλαιοχριστιανικά χρόνια η Δημητριάδα περνάει μία περίοδο ακμής, με την ανέγερση σημαντικών δημόσιων οικημάτων, όπως λουτρώνες, ειδωλολατρικά ιερά και χριστιανικές εκκλησίες, ερείπια των οποίων διασώζονται μέχρι σήμερα. Ο *“αστικός βίος”* της χερσονήσου διακόπηκε, από άγνωστη αιτία, το 520 μ.Χ. και οι κάτοικοι της μετακόμισαν βορειότερα, στην τοποθεσία των Παλιών Βόλου.

Στο δυτικό τμήμα της αρχαίας πόλης, πάνω στον εκτεινόμενο άξονα του ανακτόρου, στα όρια της σημερινής εθνικής οδού Αθήνας- Βόλου, συναντά κανείς, το αρχαίο θέατρο. Το θέατρο της Δημητριάδας, χαρακτηριστικό έργο της πρώιμης ελληνιστικής εποχής, κατασκευάστηκε με την ίδρυση της πόλης και φέρει στην αρχιτεκτονική μορφή του τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνιστικού θεάτρου, το κοίλο, την ορχήστρα και το σκηνικό οικοδόμημα. Στο κέντρο της ορχήστρας τοποθετείται ένας κυλινδρικός βωμός. Στην πάροδο των αιώνων δέχτηκε μετατροπές και διαφοροποιήσεις στη μορφή και τη λειτουργία του που αντανάκλουν τα κοινωνικοπολιτικά χαρακτηριστικά της κάθε περιόδου, καθώς και φυσικά φαινόμενα που έπληξαν την περιοχή. Το οικοδόμημα σταμάτησε να φιλοξενεί εκδηλώσεις της δημόσιας ζωής με την εγκατάλειψη της πόλης, τον 4ο αι. μ.Χ.

Οι αρχαιολογικές ανασκαφές, ήδη από το 1950, έδωσαν πνοή στο θέατρο της αρχαία πρωτεύουσας, μετατρέποντας το ερείπιο από στατικό φορέα γνώσης, σε ζωντανό κύτταρο της σύγχρονης πόλης. Οι επισκέπτες του μνημείου, ως θεατές, στέκονται στην ορχήστρα και παρακολουθούν τη θεατρική πράξη με σκηνικό φόντο το κοίλο, ενταγμένο στο φυσικό τοπίο. Σε μία αντιστροφή της θέσης θεατή και ερμηνευτή, το μνημείο μέσω του θεατρικού κειμένου, γίνεται ο πρωταγωνιστής που καλεί το κοινό σε μία βιωματική εμπειρία του χώρου. Το κείμενο γίνεται ο *“λόγος”* του αρχαιολογικού ερειπίου, προς τον επισκέπτη-θεατή του.

Τα αρχαία θέατρα αποτελούν τα πιο ζωτικά στοιχεία, του αρχαιολογικού τοπίου. Οι δραματουργικές πράξεις, λειτουργούν ως ένας βιωματικός τρόπος ανάδειξης του τόπου και διαχείρισης της μνήμης. Το μνημείο, ως χώρος *“ιδιάζουσας ποιότητας”* σύμφωνα με τον Aldo Rossi, συντελεί στην εικόνα που έχει ο κάτοικος για το αστικό τοπίο, μέσω των εμπειριών σε αυτό. Και αυτό το χαρακτηριστικό του θεατρικού χώρου, ως οικοδόμημα, έγινε αφορμή για διερεύνηση της σχέσης του με το σύγχρονο αστικό, φυσικό και αρχαιολογικό τοπίο, εστιάζοντας στην πόλη που κατοικούμε.

Απομονώνοντας το αρχιτεκτονικό στοιχείο της ορχήστρας, το “**θεατρικό κύκλο**”, και θεωρώντας ως επίκεντρο της δραματικής πράξης το κείμενο, εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο το θέατρο λειτουργεί ως “μηχανισμός” σχεδιασμού και βιώματος του δημόσιου χώρου.

Κεφ 2: Ο θεατρικός κύκλος

Ο κύκλος αποτελεί το πρώτο μορφολογικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής του θεάτρου. Στο αρχαίο ελληνικό θέατρο ο δεκαπενταμελής χορός παρίστανε μία κοινωνία και για να την απεικονίσουν τα μέλη του διατάσσονταν σε κύκλο, σχήμα που απέδιδε τις κινήσεις των κοσμολογικών συστημάτων και τις σχέσεις των κοινωνικοπολιτικών μεταρρυθμίσεων. *“Φαίνεται να συμπίπτουν εκεί τα επεισόδια της ιστορίας με τις κινήσεις των άστρων. Έτσι, για έναν ακόμη λόγο, μπρος στα μάτια της πραγματικής κοινωνίας- αυτής των συγκεντρωμένων θεατών- η “άλλη κοινωνία” η αναπαραστώμενη- δεν ήταν δυνατόν να παραταχθεί παρά προσερχόμενη να παραταχθεί σε κύκλο. Όπως ακριβώς όλοι αναγνωρίζουν ότι συνέβαινε με την ανθρώπινη ζωή και τον κύκλο του χρόνου που τη μετράει κι όπως συνέβαινε με τις καθημερινές συναθροίσεις του πλήθους στην αγορά.”*, αναφέρει ο Π. Μαρτινίδης. (

Ο κύκλος, λοιπόν, δανείζει τη μορφή του στη διάταξη του χορού και στη συνέχεια στην ορχήστρα του πρώτου μόνιμου θεάτρου, του Διονύσου, που οικοδομήθηκε στην Αθήνα τον 5ο π.Χ. Το θέατρο ήταν ενταγμένο αρμονικά στο φυσικό τοπίο, η σκηνή οριζόταν από τη γραμμή του ορίζοντα και ως σκηνικό φόντο λειτουργούσε η πόλη. Δεδομένου του ότι οποιαδήποτε κίνηση λαμβάνει διαφορετική νοηματική φόρτιση όταν συμβαίνει κατά τη διάρκεια της παράστασης διαδεδομένες πράξεις έλαβαν και την αντίστοιχη σκηνική σημασία. Το σκηνικό ήταν πάντοτε ένας αθηναϊκός δρόμος και οι ποιητές προσαρμόστηκαν στα στοιχεία θέασης του κοινού. Η λιτότητα της μορφής του θεατρικού χώρου του 5ου αι. π.Χ. και το αφανές σκηνικό δε στερούν τη σημασία και την τεράστια επιρροή που ασκούσε το θέατρο στο Αθηναϊκό κοινό, προσφέροντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα ποικίλων μεταφορφώσεων του. Ο θεατρικός κύκλος υπήρξε τόπος προκαταρκτικών τελετών μύησης των πιστών (μύσται), για τα μυστήρια που ακολουθούσαν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Ιερό των Μεγάλων θεών της Σαμοθράκης, όπου ο επισκέπτης συναντά το θεατρικό κύκλο, χώρο με αναβαθμούς για όρθιους θεατές, βωμό στο κέντρο και βάθρα αγαλμάτων στην περιφέρεια.

Η συμβολική απεικόνιση της κοινωνίας ως κύκλο οδήγησε σε μία σειρά αναπαραστάσεων, χώρων και συμβόλων που βασίστηκαν στο σχήμα του. Το θέατρο, από τη γέννησή του, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την πόλη και τον κάτοικο της, αναπαριστώντας μία μορφή κοινωνίας. Στη δυτική σκέψη η μελέτη των κοινωνικών ρόλων ως θέατρο έχει σημαντική και βαθιά στο χρόνο ιστορία. Ο Πλάτωνας στους νόμους παρουσιάζει την ανθρώπινη ζωή ως θέατρο ανδρείκελων που παίζεται από τους θεούς, ενώ από τον Μεσαίωνα, εισάγεται η ιδέα του “*theatrum mundi*”. Εικόνες της καθημερινής ζωής αποτυπώνονται ως θεατρικές πράξεις και το άτομο ως “ηθοποιός” εκτελεί το “ρόλο” του. Οι κοινωνικοί ρόλοι ενέπνευσαν τη μελέτη πολλών μοντέρνων κοινωνιολόγων, που θέλησαν να προσεγγίσουν τις ατομικές πτυχές της αστικής θεατρικότητας.

Η κοινωνική διάσταση του θεάτρου, ως τελετουργία, υπήρξε καθοριστικό στοιχείο επιλογής του στο πρόγραμμα του σχεδιασμού που θα παρουσιαστεί στη συνέχεια. Το θέατρο είναι από τη γέννησή του, θεσμός αστικός, ένας τόπος “κοινοτικός”. Η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής μορφής του, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, συνδέεται άμεσα με την κοινωνική δομή. Η σύγχρονη δραματολογία στρέφεται προς τον θεατή- κάτοικο της πόλης, ορίζοντας τη θεατρική πράξη ως μία βιωματική εμπειρία και όχι απλή θέαση. Το θέατρο εισβάλλει σε ποικίλες μορφές της καθημερινής ζωής, με δράσεις να πραγματοποιούνται σε χώρους δημόσιους και οικείους, ενώ ο κάτοικος “είναι ταυτόχρονα απόμακρος θεατής και ενεργός ερμηνευτής του θεάματος που του παρουσιάζεται.” Για τον Ζακ Ρανσιέρ ο χειραφετημένος θεατής είναι εκείνος που “*παρατηρεί, επιλέγει, συγκρίνει και ερμηνεύει*”. Ο θεατρικός χώρος βγαίνει από τα στενά όρια της συμβατικής μορφής του και εντάσσεται στο αστικό τοπίο. *“Εκείνο που παραμένει κοντά μας είναι το πρότυπο της τέχνης που θα πρέπει να καταργήσει τον εαυτό της, του θεάτρου που θα πρέπει να αντιστρέψει τη λογική του μετατρέποντας τον θεατή σε ηθοποιό, της καλλιτεχνικής περφόρμανς που κάνει την τέχνη να βγει από*

το μουσείο για να γίνει μία χειρονομία στο δρόμο, ή ακυρώνει μέσα στο ίδιο το μουσείο το διαχωρισμό τέχνης και ζωής.”, γράφει ο Ρανσιέρ.

Στη μελέτη που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας το θέατρο λειτουργεί ως ένα στοιχείο συνδεδετικό και κοινοτικό. Γίνεται ο συνδεδετικός κρίκος και μηχανισμός σχεδιασμού ενός τοπίου αστικού, φυσικού και αρχαιολογικού. Μία πλωτή σκηνή, με λιτή μορφή, όμοια με την κυκλική ορχήστρα του αρχαίου θεάτρου, κινείται και προσαρμόζεται σε διαφορετικά σημεία θέασης έχοντας ως σκηνικό φόντο την αρχαία και τη σύγχρονη πόλη. Το νερό είναι καθοριστικό στοιχείο που ευνοεί την κίνηση, ενώ το θεατρικό κείμενο, μέσω της δικής του “ρευστότητας” καθορίζει το φόντο. Ταυτόχρονα, όλη η περιοχή, μέσω των μορφολογικών χαρακτηριστικών της, μπορεί να αποτελέσει ένα υπαίθριο θέατρο, εντείνοντας την επιτελεστικότητα της καθημερινής ζωής. Επισκέπτες, αθλητές, ναυπηγοί, τουρίστες και κάτοικοι της πόλης γίνονται θεατές και ερμηνευτές μίας “συλλογικής πρακτικής” σε ένα δημόσιο, αστικό θέατρο.

Κεφάλαιο 3: Τοπία δραματουργίας

Τα αρχαία ερείπια δεν ήταν απλά στοιχεία ενός παρελθόντος προς διατήρηση, αλλά ήταν επίσης επίσημα παραδείγματα τα οποία ανασυντίθενται ανάλογα με την αφήγηση της εξουσίας.

P. V. Aureli, *The possibility of an Absolute Architecture*)

Ο τόπος

Τα Πευκάκια μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα ήταν τόπος αναψυχής των κατοίκων της πόλης και παραθεριστών που κατασκήνωναν στην εξοχή. Βενζινακάτοι έπλεαν μεταφέροντας τους Βολιώτες στα εξοχικά κέντρα και τις παραλίες της χερσονήσου. Η εικόνα της ακτής ανατράπηκε στη διάρκεια του 2ου Παγκοσμίου πολέμου, όταν απαγορεύτηκε η ελεύθερη προσέλευση των πολιτών και με τη δημιουργία πυριτιδαποθηκών ορίστηκαν τα Πευκάκια μία πολεμική ζώνη. Η φυσιογνωμία της περιοχής ως τόπος παραθερισμού και αναψυχής επανήλθε με τη λήξη του πολέμου, έχοντας όμως πλέον περιορισμένη προσέλευση λουόμενων, εξαιτίας της ανάπτυξης ενός νέου αστικού παραθαλάσσιου προορισμού, εντός των ορίων της πόλης, της ακτής του Αναύρου. Τη δεκαετία του '60 ο Βόλος γνώρισε μεγάλη βιομηχανική ανάπτυξη που επέβαλε το μετασχηματισμό και την αξιοποίηση του λιμανιού. Η τελική πρόταση του γραφείου Δοξιάδη, προέβλεπε την ανάπτυξη ισχυρού εμπορικού λιμανιού από την προβλήτα του Σιλό μέχρι τα Πευκάκια, όπου δημιουργήθηκε η προβλήτα του σιδηροδρομικού πορθμείου για μεταφορά των προϊόντων στη θάλασσα.

Σήμερα, η περιοχή παραμένει άγνωστη και σπάνια προσβάσιμη για τους περισσότερους κατοίκους της πόλης. Ο χώρος του λιμανιού, στα όρια της Μπουρμπουλήθρας, έχοντας ιδιωτική χρήση, χρησιμοποιείται αποκλειστικά για τη μεταφορά προϊόντων από και προς τις Σποράδες, καθώς και ορυκτών υλικών κάποιους μήνες το χρόνο. Στα δυτικά της προβλήτας, κάτω από το βράχο λειτουργεί το παραδοσιακό ναυπηγείο του Ν. Χριστόπουλου, караβομαραγκού και λαϊκού ζωγράφου, που αποτύπωσε στα έργα του καράβια, θαλασσινά τοπία, ναυμαχίες και ναυτικούς θρύλους. Ο Χριστόπουλος έζησε στα Πευκάκια μέχρι το θάνατό του το 1967 και το σπίτι του λειτουργεί πλέον ως μουσείο έργων παραδοσιακής ζωγραφικής. Ο κόλπος που σχηματίζεται από το τεχνικό και φυσικό τοπίο, λόγω της χαμηλής στάθμης του νερού, δίνει την αίσθηση λιμνοθάλασσας και είναι βατός από τους ψαράδες. Στο χαμηλό λόφο, πάνω από το ύψος του δρόμου ξεκινάει ο αρχαιολογικός χώρος της αρχαίας Δημητριάδας. Ο επαρχιακός δρόμος και ένας ποδηλατόδρομος συνδέουν το Βόλο με την αρχαία πόλη. Το αρχαίο θέατρο είναι προσβάσιμο από την εθνική οδό. Ένας μικρός συνοικισμός, τα Αϊβαλιώτικα, βρίσκεται στα όρια της προβλήτας και του κεντρικού δρόμου. Αυτοσχέδιες προβλήτες, από κομμάτια ξύλου και επαναχρησιμοποιημένα οικοδομικά υλικά σε όλη την ακτογραμμή, αποτελούν τα πιο έντονα ίχνη “κατοίκησης” του ορίου τη θάλασσας, κυριώς από τους ψαράδες, δείχνοντας ταυτόχρονα την πρόθεση των κατοίκων να κινηθούν στην επιφάνεια του νερού και να το αξιοποιήσουν. (eikona pier)

Η μελέτη σχεδιασμού επικεντρώθηκε στο θαλάσσιο τμήμα της περιοχής από την προβλήτα στα όρια της Μπουρμπουλήθρας μέχρι τον ταρσανά του Χριστόπουλου. Δίνοντας έμφαση στα πολεοδομικά χαρακτηριστικά και τους άξονες με κατεύθυνση το βορρά, που προκύπτουν από το ρυμοτομικό σύστημα της αρχαίας Δημητριάδας όπως κατέγραψε ο Marjoff, προτείνεται ένα δίκτυο πεζοδρόμησης του αρχαιολογικού χώρου που να συνδέει τον ανάκτορο με τη θάλασσα και το αρχαίο θέατρο. Τα οικοδομικά τετράγωνα της αρχαίας πόλης αξιοποιούνται για κοινόχρηστες φυτεύσεις μυρωδικών και φυτών χαμηλής βλάστησης από τους κατοίκους του Βόλου.

Πρόσβαση (διάγραμμα)

Η σκηνή:

Η σχέση του θεατρικού χώρου με τον νερό έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τον αρχιτεκτονικό

σχεδιασμό από τον 20ο αιώνα. Ο Aldo Rossi σχεδίασε το 1979 στη Βενετία το “Θέατρο του κόσμου”. Ένα πλωτό θέατρο, σε αναλογία με το Globe theatre του Σαίξπηρ, που ταξίδευε “σαν φάρος” στην Βενετία, στα πλαίσια της Bienalle. Ο βενετσιάνικος τύπος της αρχιτεκτονικής μορφής του δείχνει την πρόθεση του αρχιτέκτονα να σχεδιάσει ένα “τμήμα” της πόλης, ένα θέατρο ομαλά ενταγμένο στο φυσικό και ιστορικό τοπίο της Βενετίας. Μία διαφορετική προσέγγιση παρουσιάστηκε από τον Tadao Ando με το “Θέατρο στο νερό”, το 1987, στο νησί Χοκκάντο της Ιαπωνίας. Βασισμένο στα μορφολογικά χαρακτηριστικά του αρχαίου ελληνικού θεάτρου, το κοίλο βρίσκεται στα όρια του νερού και της στεριάς και ένα γραμμικό στοιχείο που διέρχεται από αυτό και μπαίνει στο νερό λειτουργεί ως σκηνή.

Η σκηνή του θεάτρου που σχεδιάστηκε στα πλαίσια της εργασίας, ελαφριά κατασκευή με μεταλλικό σκελετό, οπλισμένο σκυρόδεμα και επένδυση ξύλου, είναι τοποθετημένη στο κέντρο του κολπίσκου στην προέκταση του κεντρικού άξονα που συνδέει το ανάκτορο με τη θάλασσα. Η διάμετρός της είναι 24 μέτρα. Ένας δακτύλιος προβλέπεται για τη διευκόλυνση της προσάρτησης σκηνικών αντικειμένων καθώς και την υποδοχή της ξύλινης γέφυρας, για τη διέλευση από τη στεριά. Η κίνησή της στα πλαίσια της θεατρικής δράσης επιτυγχάνεται μέσω της πλοήγησής της από μηχανοκίνητη βάρκα.

Εφτά αμφιθεατρικές δομές σχηματίζονται στην περιοχή μελέτης, σε άμεση επαφή με το νερό. Το κεντρικό αμφιθέατρο βρίσκεται στην προέκταση του κεντρικού άξονα έχοντας θέαση προς την αρχαία Δημητριάδα. Η κατασκευή του προβλέπει την υποδοχή 1000 θεατών και στεγάζει χώρους προσωρινής εξυπηρέτησης των συντελεστών της παράστασης και κυλικείο.

Μία δεύτερη, μικρότερη κλιμακωτής δομή βρίσκεται στην κατάληξη της προβλήτας με κατεύθυνση προς το Βόλο. Στα όρια της μπουρμπουλήθρας με τη θάλασσα και την προβλήτα μία εξέδρα εξυπηρετεί τη θεατρική πράξη με θέαση προς το βιομηχανικό τοπίο του Βόλου και τον υδροβιότοπο.

Στην περιοχή του ναυπηγείου, τα κεκλιμένα επίπεδα που υπάρχουν ήδη για την υποδοχή των караβιών στη στεριά, μετασχηματίζονται σε μικρά αμφιθέατρα με κατεύθυνση προς το Βόλο και το κέντρο του κόλπου.

Η προβλήτα:

Παρατηρώντας την περιοχή μελέτης σε αεροφωτογραφία, διακρίνεται η ύπαρξη δύο όμοιων μορφολογικά φυσικών όγκων: της Μπουρμπουλήθρας και του τεχνητού κόλπου στα όρια της προβλήτας και της στεριάς. Η μορφή τους παραπέμπει στα χαρακτηριστικά της μήτρας σε κύηση. Σε μία απόπειρα σύνδεσης των “διδύμων” το νερό εισβάλλει στο στερεό όγκο της προβλήτας και τον διχοτομεί. Η μία πορεία, με κατεύθυνση προς την ανατολή, οδηγεί τον επισκέπτη, στο Φάρο, διασχίζοντας θεατρικούς χώρους και η δεύτερη τον καλεί να μπει και ο ίδιος στο νερό.

Δύο υπαίθριοι χώροι κολύμβησης μέσα και έξω από τη θάλασσα αποτελούν το ανοιχτό κολυμβητήριο στα Πευκάκια. Μία υπερυψωμένη πισίνα ολυμπιακών διαστάσεων και κερκίδες. Ο στερεός όγκος καταλήγει σε αμφιθέατρο με κατεύθυνση προς το κέντρο του κόλπου και σκηνή τη πισίνα που βρίσκεται μέσα στο νερό.

Το ναυπηγείο:

Το ναυπηγείο του Ν. Χριστόπουλου βρίσκεται στα Πευκάκια από το 1880 και υπήρξε ο πρώτος οργανωμένος ταρσανάς στην περιοχή, στο αναπτυσσόμενο, τότε, λιμάνι του Βόλου. Την τέχνη του караβομαραγκού ο Χριστόπουλος τη διδάχτηκε από τον συριανό πατέρα του, όμως ιδιαίτερα σημαντικό υπήρξε το εικαστικό και θαλασσογραφικό του έργο. Ο “αταξίδευτος” λαϊκός ζωγράφος του ταρσανά αναπαριστά καράβια, λιμάνια, θρύλους της θάλασσας, στιγμιότυπα της ναυτικής ιστορίας και προσωπικά βιώματα, έργο που αποτελεί σημείο αναφοράς για την τοπική ιστορία και εκτίθεται μέχρι σήμερα στην κατοικία του στα Πευκάκια.

Η πολύμορφη ακτογραφία του Αιγαίου υπήρξε καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη της ναυσιπλοΐας και της ναυπηγική από τα προϊστορικά χρόνια. Ο νεότερος πολιτισμός του είναι συνυφασμένος με τη ναυτική και τη ναυπηγική τέχνη. Παρά τη συρρίκνωση της ξυλοναυπηγικής τέχνης σήμερα, σε νησιά του Αιγαίου διατηρούνται παραδοσιακά ξηλοναυπηγεία, που ασχολούνται κυρίως με τη συντήρηση παλιών σκαφών και όχι τη δημιουργία νέων.

Στη Μαγνησία η ναυπηγική τέχνη δεν παρουσιάζει ιδιαίτερη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Η δημιουργία μίας παραδοσιακής ξυλοναυπηγικής σχολής στα Πευκάκια, στον ταρσανά του Χριστόπουλου έχει στόχο την εκπαίδευση νέων στη δημιουργία μικρών παραδοσιακών σκαριών για αλιευτική και, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, τουριστική χρήση. Οι καραβομαραγκοί θα εκπαιδούνται στην παραδοσιακή μέθοδο της σάλας, στην οποία σχεδιάζονται κάποιες γραμμές του σκάφους υπό κλίμακα σε χαρτί ή ξύλο και μεταφέρονται στο δάπεδο της σάλας. Το τελευταίο δάπεδο που σώζεται σε παραδοσιακό ναυπηγείο στην Ελλάδα είναι των αδελφών Μαυρικού στη Σύρο. (εικόνες) σελ 153- 163 Παράλληλα θα εξοικειώνονται με τα σύγχρονα μέσα ψηφιακού σχεδιασμού και εικαστικών αναπαραστάσεων.

Το πάρκο:

Τα ρευστά αποτυπώματα του νερού πάνω στο έδαφος στην εκβολή του ποτάμου Ξηριά και στον υδροβιότοπο της Μπουρμπουλήθρας, σε συνδυασμό με τις εικαστικές αναπαραστάσεις του νερού από τον David Hockney στο “Bigger splash”, οδήγησαν στη μορφή των πάρκων που σχηματίζονται στα όρια της προβλήτας. Ασαφείς γεωμετρίες, ομαλά ενταγμένες στο φυσικό τοπίο, παραπέμπουν στη μορφολογία του νερού που καταλήγει στη θάλασσα και εντείνουν την αίσθηση του θαλάσσιου πάρκου. Ο επισκέπτης ακολουθεί μη γραμμικές πορείες, ανάμεσα σε φυτεμένα παρτέρια χαμηλής βλάστησης και νερού, πάνω στο μαλακό υλικό της πατημένης άμμου και η διαδρομή του τερματίζεται στο νερό.

Η ιδιαίτερη βιοποικιλότητα του υδροβιότοπου οδήγησε στην επιλογή φυτών χαμηλής βλάστησης για την φύτευση των πάρκων. Μικρά πεύκα, που εντείνουν τον χαρακτήρα του πευκοδάσους της περιοχής και ευκάλυπτοι, στα όρια του πάρκου με τον δρόμο, αποτελούν τα κύρια δέντρα φύτευσης. Το φυσικό τοπίο συμπληρώνουν καλαμιές και βάτα που προυπήρχαν και διατηρήθηκαν.